

TIJU JERUHAM

Tiju Jeruham se već nekoliko puta podvukao pod krevet, psujući i proklinjući svoj »pseći« život, »vidas di peros«, pobacao sa stolica odelo i sve ostalo što je bilo na njima, zagledao i ruke zavukao u obadve cipele, ali drugu čarapu nikako nije mogao da nađe.

Onda je seo da razmišlja, polako i natenane da razmišlja: kako je radio kad se sinoć svlačio?

Prvo je, dakle, svukao kaput. Pogledao je prema stolici i — tačno: kaput je ležao nedaleko od te stolice, na podu. (To ga je sad bacio, kad je počeo da traži čarapu.) Prsluk je ležao do njega, pantalone jedno dva metra desno; kravata je bila na stolu, a košulja virila ispod otomana. (Ona se to smakla kad je pomakao otoman da vidi nije li čarapa pala ispod njega.) Dakle: sve je bilo na svom mestu.

A onda je došao zet. Ne, nije zet, već unuk. (Koji li to unuk beše? — Uglavnom, bio je unuk.) Došao je da javi da je Mušiko dobio ospice pa da baba odmah dođe. »Idi«, rekao joj je onda tiju Jeruham i slegnuo ramenima, mireći se sa neizbežnim.

Baba Mazal je, i ne sačekavši njegovo odobrenje, već prebacila šal preko leđa i pošla. Na to je on, očito ljut, progundao: »I l g u e r k o k e t i j e v i« (nosi te đavo) i svašta joj poželeo.

Da: svašta joj poželeo i kad se do jutra nije vratila, dopunio je te želje novim: da putem noge prebije, da slomije vrat, ne isključujući pri tom ni samu smrt kao možda — o tome je ipak zadržao pravo da još malo razmisli — kao, možda, jedino pravedno okajanje za takvu krivicu.

Kolebanje oko kazne koju baba zaslužuje omelo je malo tiju Jeruhama u tom njegovom sistematskom razmišljanju o toku i poretku sinoćnjeg svlačenja.

Ali sa malo truda ipak se dosetio gde je stao. Da: došao je bio do košulje. Dobro. Gde je košulja? — Eno je: ispod otomana.

U redu. Znači: on je taman svlačio košulju kad je baba pošla. Bilo mu je krivo, ljutio se, ali, na njegovu nesreću, on se pri tom i dalje svlačio.

E, to vidite, taj istovremeni rad: svlačenje i srdnja, pokazao se kao neumesan.

Nije čudo što onda nije mogao da zapamti šta je i kako je radio za to vreme. Jedino se toga seća da je, kad je ljutnja bila na vrhuncu, pošao do ormara da uzme teglu sa slatkim — jer malo slatkog uvek mu dobro čini kad se tako u samoći ljuti. Sad je tiju Jeruham pogledao ormar i — šta mislite: čarapa je visila ispod one tegle!...

To ga je razvedrilo. Malo vežbe u sistematskom i logičnom razmišljanju čini kao neku gimnastiku duha i to osveži čoveka. Tako je taj dan još mogao da protекне obično i u miru, ali onda su došle druge nedaće.

Tiju Jeruham se umio, mašio se rukom za čiviluk pored umivaonika, ali na njemu nije bilo ni traga od nekog peškira.

Sad zamislite kako to izgleda: čovek umiven, sa lica mu kaplje voda, on ne može zbog sapunice da otvori oči i u tom stanju treba još da traži i peškir!

I, razume se, spotakao se. Spotakao se o babine nanule, šta li, tamo pred kuhinjskim vratima, te zamalo nije napravio pačaris od onog posuđa koje je, još neoprano, ostalo posle večere.

Osim toga, tiju Jeruham nije mogao da nađe gde je njegova Mazal ostavila špirit, te je tako ostao sabajle bez svoje kafe.

Naravno: i kravata mu ostala nezavezana, jer je to njen posao, pa i cipele je navukao neočišćene, i šta da vam dalje ređam! Pogledao je na postelju koja će sad bogzna koliko dana ostati tako nerazmeštena i — zgadilo mu se. Zgadilo mu se, ljudi moji, što mu je kuća u takvom neredu, sve zapušteno i razbacano, svuda za prst i dva debeo sloj prašine, i prosto je pobegao od kuće.

Lepo je to kazano: od kuće. Ali pitajte tiju Jeruhama šta on na to kaže. »Hm, jazbina je to«, reći će vam on, »da se čovek zaplače!«

I on je gotov da zapiće. Eto, sad bi prosto zaplakao. Nešto mu je došlo u podgrlac i traži oduške. Pa bar da ima koga, kome bi se pojedao! Tiju Jeruham se obazire neće li naći nekog poznanika, ali se ni na koga nije nanerio.

Ali i šta će mu? Ide on pravo babi da sa njom raspravi sve to. Jednom za svagda! Da vidi je li ostalo još malo mozga u toj glavi. Ima li ta žena očiju, ima li stida? Priznaje li ona njega još za svoga muža ili ne priznaje? Da, najpre i pre svega, da rasprave to: da li ona njega još uvek priznaje za svog zakonitog muža? I spremio je i smislio šta će joj tom prilikom reći: »Jesmo li mi, budalo matora, izrodili tu decu zato da im doveka robujemo?!«... Ništa drugo, samo to. Na to pitanje mora ona njemu da odgovori. Ima li kraja tom robovanju?... »Dokle?« pitaće je. »Molim te, hoću da znam: dokle?«...

Tu se tiju Jeruham malo trgao, jer je to »dokle« izgovorio glasno pa se uplašio da ga ko ne čuje. Onda je lupio o kaldrmu svojom teškom budžom, koja mu je ostala više kao simbol nekadašnjeg njegovog blagostanja, te je više šeta no što se oslanja na nju; pogledao je niz svoj crno-zeleno-sivo-zlatno-žučkasti redengot i stresao prašinu sa revera; namestio čvršće svoj nekadašnji slamni šešir; već svoje brkove i isto tako sede, čupave obrve, nadnesene nad oči neodređene, vodene boje, nije morao da pričvršćuje. On ih samo pogladi — kako se to već čini kad se donose velike i sudbonosne odluke — i onda produži odlučno svojim sitnim koracima. . .

Kakav li to mladić izmiče jutros rano tako hitno preko pijace? Vidite li kako peševi njegova kaputa nestašno lepršaju? Čujete li kako kaldrma pršti pod udarima njegova štapa? Vidite li kako mu se svako sklanja s puta?

Nije to nikakav mladić, već je glavom tiju Jeruham. Danas on ne zaustavlja nijednog seljaka da proveri »kako stoji pijaca«; nigde ne zastaje da izmeni misli o krizi i skupoći; ni s kim ne raspravlja o novoj taktici h a h a m a, koji sad skuplja svoju platu od parohijana u nedeljnim otplatama, l a s i m a n a d a, te im nikako ne daje da predahnu. On žuri da raspravi svoj veliki spor sa babom.

Pravo ima tiju Jeruham što toliko žuri. Jer i ljutina je nešto sa čim valja ekonomisati. Nije sve u tome da čovek praska i da se džapa, nego tu valja nešto i postići. Jer i protivnička strana ima svoje oružje. I tu, brate moj, ne odlučuje ni srce, ni razum, nego tehnika. Nije tu glavno jesi li ti uvređen i da li te nešto boli, već je glavno da li ti umeš od toga da napraviš svoj argumenaf!

E, u tom pogledu nam tiju Jeruham ne stoji baš najsajnije. I tako: slaba mu tehnika, a stradanja su teška. On nekako više operiše pogledima nego rečima. Pa i ti pogledi češće su očajnički i molećivi umesto da sevaju munjama i pogađaju gromovima. Ništa tu ne pomaže njegovo namrgođeno lice, još manje njegovo, jedva čujno, gundanje. Tek kad sasvim prekipi, ali baš sasvim, može da se dogodi da prevladaju elementi, da krv navre u glavu, brane popuste i jezik se odreši. Ali kod tiju-Jeruhama ti »elementi« obično spavaju. Pa ako se i probude, to je za kratko. Čak je, evo, i sad sasvim neizvesno šta će biti i neće li se oni uspavati dok on stigne do svoje babel!

A njeno se zna: uvek grom i zemljotres. Ili se šegači, ako je naročito dobre volje:

— De, de, olabavi malo!.. Netika cele noći trenula nije: opet je imala napad žuči.

I danas Netika, sutra Rahela, Tamara, Solčika. . . Ili unučići. Onomad ih brojao, pa nikako da izbroji: preko dvadeset! I uvek će jedno da kašlje, drugo ima kijavicu, ili su krajnici, rednje; ovo boli stomak, ono boli glava, ili šta ja znam: porođaji, spremanje zimnice, te daj babu ovamo, daj babu onamo, a on nikako da dođe na red! Već kuća opustela, sačuvaj bože i sahrani!

Sad mu pada na pamet da će mu ona i ovog puta na svoj način zapušiti usta. I ispašće smešan, samom sebi će ispasti smešan. Jer dovoljna je jedna jedina takva primedba i on je razoružan. Pa sad, hajd' govori, kad sve što patiš izgleda najprirodnija stvar na svetu!... I kako ona ume samo da udesi da uvek izgleda kao da sve mora tako da bude. I, kad dobro promisliš, izlazi da je on značio nešto za nju dok je trebalo da se izrode ta deca... Sa prestankom te njegove funkcije i pošto su decu udomili, on je postao nekako suvišan i nepotreban. Ona se pretvorila u dadilju i nudilju, pomalo u vidaricu i lekara, ona još vredi, a on nije više ni za šta!... Pa sad, što nije u očima dece, on im ne zamera. Ali njega boli što je on to postao u njenim očima. Zaboravila ona zajedničke muke oko podizanja dece, zajedničke strepnje u danima opasnosti, zaboravila nade, ništa ih više ne vezuje!... I onda šta je taj brak? Šta je on u osnovi bio više nego običan odnos ženke i mužjaka?!... Eto, to je bila sva ljubav, sve drugovanje, celo prijateljstvo!...

Nikad mu to nije tako jasno stajalo pred očima kao danas. Najviše ga boli što sve tako ispada kao da on ne voli tu decu, pošto, i sam oronuo, zahteva od nje, koja je mlađa te se bolje očuvala, zahteva od nje malo brige za sebe. I sad, šta mu preostaje da radi?... Da li da se ubije?... Ovako star?... Da beži u svet? Šta?... A i to bi učinio, bogzna šta bi učinio, ali ne može zbog njih. Bila bi to isuviše svirepa kazna!...

Ne žuri više tiju Jeruham. On luta ulicama. Luta jer ne zna kuda će. Uspavali se već oni »elementi«. On uviđa da ni sad neće ništa postići. Razoružaće ga kao uvek. Tu bi on ipak morao da nađe nekog posrednika. Možda h a h a m a. Ili — ne. Slabo je to. Nešto efikasnije, valja naći nekog koji će joj uterati strah u kosti. Možda — vlasti, policiju, šta li. To mu odjednom sinulo kroz glavu. Pa da : zašto postoji policija? Ona mora naći puta i načina da mu se obezbedi ono na šta on polaže pravo, kad već ne može ničemu da se nada od svojih najrođenijih. I tako se on upućuje prema kancelariji jednog advokata.

»Imam li ja ženu, gospodine?«, tako će on pitati njega. »Izvolite vi meni na osnovu vaših paragrafa utvrditi imam li ja ženu, ili nemam? A ako je imam, ima li zakonske mogućnosti da se ta žena natera da čuva svoju kuću i svoga muža i da se uopšte skrasi kod kuće?«

U drugo uopšte neće ulaziti. Jer šta ga znaš. Možda će i advokat da okrene na bolećivost i porodične obzire. Ali on se neće dati. »Ne! — reći će mu. Da sam ja tako mislio, ja bih se obratio našem h a h a m u. Ali ja tražim od vas da na to gledate isključivo sa pravnog gledišta! Ostala gledišta poznata su nam i bez vas!« I položice mu taksu. »Molim : naplatite svoje! Meni je potrebno pismeno rešenje dotične nadležne vlasti. Ostalo je moja briga!«...

Lepo je to smislio tiju Jeruham, ali mu se ne dade da stigne do advokata. Na samim vratima advokatske kancelarije sreo ga je David, Mušikov brat, i odmah mu pritrčao:

— Deda, Mušiko je noćas bio mnogo bolestan!

Na to je tiju Jeruham najmanje mislio. Kad je po babinom odlasku bio legao, razmišljao je o tome, ali se brzo smirio. Isuviše su često zivkali babu, uostalom, ponajčešće nije ona ni čekala na to, smatrajući svaku sitnicu dovoljno važnom da ode do svojih unučića, te je on davno prestao da se uzbuđuje zbog toga. Međutim, Davidove reči prosto su ga presekle. Zastideo se samoga sebe i kao bez duše pojurio da vidi bolesnika.

Kad je stigao, Mušiko je sedeo babi u krilu, nasmejao se vi-devši dedu i odmah zatražio svoje:

— Deda! Odi da te malo j a s e m, dedice.

Tiju Jeruham je stao zadihan. Unučje je veselo mahalo ručicama i otimalo se iz babina naručja. Tiju Jeruham je gledao kao da ne zna gde je. Onda mu je baba pružila unuka:

— De, de, olabavi malo. Dete imalo groznicu. Cele noći nismo oka sklopili.

I on je pokorno kleknuo. Mušiko ga uzjahao, ručicama ga stegao oko vrata i veselo vikao:

— Deda, l i t a j se malo, dedice! Pa z a s t o se ti nikad ne l i t a s ?

Tiju Jeruham je pokušao da se ritne, ali nije mogao. Potrčao je malo kasom, ali Mušiko nije bio zadovoljan:

— Deda, p a z a s t o se ti nikad ne l i t a s ?

— Nije deda potkovan, eto, zato, sine! — objasnio je onda tiju Jeruham unuku i duboko uzdahnuo.

Osetio je da mu je to za ceo život...